

Isparta Sağlık Ocaklarının 1996 ve 2000 Yılları Karşılaştırmalı Tanı Ve Tedavi Olanaklarının Değerlendirilmesi

A. Nesimi Kişioğlu¹, Mustafa Öztürk¹, Sema Kırbıyık², Reha Demirel², Osman Günay³

¹Yrd. Doç. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD- ISPARTA

²Arş. Gör. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD- ISPARTA

³Prof. Dr. Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD- KAYSERİ

Özet

Bu çalışma Isparta ilindeki sağlık ocaklarının tanı ve tedavi olanaklarının belirlenerek 1996 yılında yapılmış olan "Isparta ilindeki Sağlık Ocaklarının Tanı ve Tedavi Olanakları" çalışması ile karşılaştırılarak 1996-2000 yılları arasındaki değişimin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Isparta ilindeki 84 sağlık ocağından bölge nüfuslarına göre; il merkezi sağlık ocaklarından 6'sı, ilçe ve belde-köy sağlık ocaklarından 22'si araştırma kapsamına alındı. Araştırma kapsamına alınan sağlık ocaklarının toplam nüfusu 111671 olup il nüfusunun % 31'ini oluşturmaktadır.

Araştırma sonucu laboratuvar teknisyeni dışındaki personel açısından, Isparta ilindeki sağlık ocakları Türkiye genelinden iyi durumdadır. Öte yandan 2000 yılı personel dağılımları karşılaştırıldığında kırsal alanda personeldeki azalma dikkat çekicidir. Fizik muayene, laboratuvar inceleme hizmet olanakları 2000 yılında 1996 yılına göre daha iyi olmakla birlikte mevcut olanakların yeterince kullanılmadığını gösteren veriler elde edilmiştir. Aile planlaması hizmetlerinde 4 yıl içinde önemli bir gelişme kaydedilmemiş; aile planlaması hizmetleri kondom ve kontraseptif dağıtımı ile sınırlı kalmıştır. 1999 yılında kişi başına muayene oranı kent sağlık ocaklarında 2.94, kırsal sağlık ocaklarında 1.45 ve toplam sağlık ocaklarının kişi başına muayene oranı 1.83'e ulaşmış olduğu; sonuç olarak 1999 yılında 1995 yılına göre I. Basamak sağlık hizmetlerinden yararlanma oranının arttığı görülmüştür. 1996 ve 2000 yılında sağlık ocaklarının kullanımını değerlendirmede kullanabileceğimiz kayıtlarda önemli eksiklikler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Isparta, sağlık ocağı, tanı, tedavi, olanaklar

Comparative Diagnosis and Treatment Possibilities of Isparta's Village Clinics in Year 1996 and 2000

Abstract

This study's aim is set the diagnosis and treatment possibilities of Isparta's village clinics and compare it with the study took place in 1996 for the same reason and the evaluation of the changes which are been realised between in the years 1996-2000. There are 84 Village Clinics in Isparta regarding the population 6 of the city clinics and 22 of city-Village's village clinics were taken into this study. Those were taken into research range includes the population of 111671 and covers 31% of the city population.

Village clinics in Isparta in generally are in the good shape except the Laboratory technicians. In the other hand decline on the dispersion of the health staff been noticed especially in the countryside in 2000. Physical examination, Laboratory study service possibilities are better than 1996 but existend possibilities are not used as good as they could have, in 2000. There wasn't any important progress in family planning services during the last 4 years; family planning services was limited by only Supply of condoms and contraceptives in the year 2000, Physical examination rate of per head is 2.94 in the city and 1.45 in the village clinics and total village clinics' examination rate is now 1.83, and it has established as a result in the 1999, I. Stage utilizing the health services rate is increased. It's been noticed there are important deficiency in records in 1996 and 2000 that we could have use in evaluation

Key Words: Isparta, Village Clinic, Diagnosis, Treatment, possibilities.

Temel Sağlık Hizmeti (TSH) yaklaşımına göre sağlık sisteminin iki temel amacı vardır. Birincisi; hastalıkların nedenleri, izlenmesi, sağlığın geliştirilmesi konularında daha çok bilgi sahibi olarak tüm toplumun sağlığını geliştirmek, ikincisi ise sağlık hizmeti ve sağlığın iyileştirilmesini toplumun tüm kesimlerine eşit olarak ulaştırmaktır. TSH yaklaşımı çerçevesinde tanımlanan birinci basamak sağlık

hizmeti topluma cinsiyet, hastalık ya da organ sistemi ayrımı yapmaksızın, sağlık eğitimi, danışmanlık, hastalıklardan korunma, tanı, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini içeren kapsayıcı bir hizmet vermelidir (1). Sağlık hizmetlerinin sunumunda basamaklı bir hizmet yaklaşımı çok önemlidir. Basamaklı sağlık hizmetinin temelini oluşturan güçlü bir birinci basamak sağlık hizmeti, hastanelerdeki yığılımın, kaynak israfının

engellenmesine yardımcı olacak, sağlık insan gücünden ve teknolojiden daha gerçekçi biçimde yararlanmayı sağlayacaktır (2). Birinci basamak sağlık hizmetleri, ülkenin sağlık sisteminin çekirdeğini oluşturmalı ve gerek bu sistemin, gerekse sosyal ve ekonomik kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olmalıdır (3). Sağlık Hizmetlerinin sosyalleştirilmesi ile ilgili kanun uyarınca sağlık ocakları sağlık hizmetlerinin yanı sıra, birinci basamak sağlık hizmetlerini sunmakla da görevlendirilmiştir. Sağlık Ocaklarına belli kurallar içerisinde başvuran hastaların muayeneleri ücretsiz olarak yapılır (2). ayrıca acil ve hayat kurtarıcı ilaçlar ücretsiz olarak verilir (4). Sağlık ocaklarının bu hizmetleri etkin bir biçimde sunabilmesi için, fizik muayene, laboratuvar inceleme, ilk yardım ve acil tedavi için yeterli olanaklara sahip olması zorunludur (5). Elbette ki bu olanakların ihtiyaç halinde hizmete sunulması için personelin bu alandaki bilgi, beceri ve ilgisinin yeterli olması gereklidir (6).

Çalışma; Isparta ilindeki sağlık ocaklarının tanı ve tedavi olanaklarının belirlenerek 1996 yılında yapılan "Isparta ilindeki Sağlık Ocaklarının Tanı ve Tedavi Olanakları" çalışması ile karşılaştırılarak 1996-2000 yılları arasındaki değişimin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır (6).

Materyal ve Metod

Bu araştırma, 2000 yılı Mayıs ayında Isparta İl Sağlık Müdürlüğü'nden gelen teklif ve araç desteği ile yapıldı. İldeki sağlık ocaklarının sayıları, yerleri ve bölge nüfusları belirlendi. İl genelinde toplam 84 sağlık ocağı bulunmaktadır. Bölge nüfuslarına göre; il merkezindeki 17 sağlık ocağından 6'sı (Yenice, Kurtuluş, Binbirevler, Bağlar, Sermet ve Karaağaç),

ilçe merkezlerindeki 14 sağlık ocağından 5'i (Eğirdir, Aksu, Keçiborlu, Atabey ve Gönen) ve 53 belde-köy sağlık ocağından da 17'si (Yukarı Gökdere, Gökçehöyük, Afşar, Pazarköy, Yakaafşar, Aydoğmuş, Kılıç, Senir, Tepeli, Balkırı, İslamköy, Bağlılı, Ayvalıpınar, Yuvalı, Yeşilköy, Sarıdris ve Yenice/Gelendost) olmak üzere toplam 28 sağlık ocağı araştırma kapsamına alındı. Değerlendirme sırasında ise sağlık ocakları "kentsel" (il merkezinde) ve "kırsal" (ilçe merkezlerinde, beldelerde ve köylerde) olarak iki gruba ayrıldı. Araştırma kapsamına alınan sağlık ocaklarının toplam nüfusu 111671 olup il nüfusunun % 31'ini oluşturmaktadır. Ocakların fiziksel donanımlarını, personel bilgilerini, araç-gereç durumlarını laboratuvar olanaklarını ve acil girişim olanaklarıyla ilgili verileri toplayabilmek için bir bilgi ve anket formu geliştirildi. Araştırma kapsamına alınan ocakların tümü ziyaret edilerek veriler tek tek sayılarak yerinde toplanmıştır. Sorular öncelikli olarak Ocak Sorumlu Hekimine, bulunamadığı durumlarda (dört ocak) Tıbbi sekretere ya da diğer kıdemli personele sorulmuştur. Anket formunda; tanımlayıcı bilgilere yönelik sorular (sağlık ocağı tipi, sağlık ocağında görevli personel sayısı), fizik muayene olanakları, laboratuvar malzemeleri, pansuman, tıbbi müdahale ve küçük cerrahi müdahale olanaklarında kullanılan malzemelerin durumu değerlendirilip, sağlık ocağında bulunması gereken acil ilaçların ve sağlık ocağında aile planlamasında kullanılan malzemelerin bulunup bulunmadığı yönelik değerlendirme yapıldı. Sağlık ocağı 1999 yılı kayıtlarına göre poliklinik defteri bilgileri toplandı (2). Toplanan bu veriler kodlanarak bilgisayara girildi ve SPSS 9.0 version programında 1996 yılında Günay ve arkadaşlarının yaptığı "Isparta ilindeki Sağlık Ocaklarının Tanı ve Tedavi Olanakları" çalışması (6) ile karşılaştırılarak değerlendirildi.

Bulgular ve Tartışma

Tablo 1. Araştırmaya alınan sağlık ocaklarında 1996 ve 2000 yılı personel durumu

Personel	Personel Başına Düşen Nüfus				Toplam	
	Kentsel 1996 (n=13) sayı	2000 (n=6) sayı	Kırsal 1996 (n=25) sayı	2000 (n=22) sayı	1996 (n=38) sayı	2000 (n=28) sayı
Doktor	2687	1588	1887	2245	2392	2030
S.memuru	4911	2859	2017	3323	3464	3191
Hemşire	4747	2382	2167	3956	3525	3384
Ebe	1167	953	848	1240	1052	1151
Lab.Teknisyeni	142423	14295	-----	83082	200927	37224
Çevre Sağ.Teknisyeni	5934	5718	9751	9231	6698	7977

Tablo 2. Araştırmaya alınan sağlık ocaklarında 1996 ve 2000 yılı fizik muayene olanakları

Fizik muayene olanakları	Kentsel 1996 (n=13) 2000 (n=6)				Kırsal 1996 (n=25) 2000 (n=22)				Toplam 1996 (n=38) 2000 (n=28)			
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Muayene masası	13	100.0	6	100.0	25	100.0	22	100.0	38	100.0	28	100.0
Jinekolojik masa	8	61.5	6	100.0	17	68.0	22	100.0	25	65.8	28	100.0
Tansiyon aleti	13	100.0	6	100.0	25	100.0	22	100.0	38	100.0	28	100.0
Steteskop	13	100.0	6	100.0	25	100.0	22	100.0	38	100.0	28	100.0
Otoskop	10	76.9	6	100.0	25	100.0	22	100.0	35	92.1	28	100.0
Oftalmoskop	7	53.8	3	50	11	44.0	11	50	18	47.4	14	50
Rinoskop	4	30.8	1	16.7	6	24.0	7	31.8	10	26.3	8	28.6
Abeslang	13	100.0	6	100.0	23	92.0	22	100.0	36	94.7	28	100.0
Termometre	12	92.3	6	100.0	19	76.0	22	100.0	31	81.6	28	100.0
Refleks çekici	4	30.8	2	33.3	16	64.0	8	36.4	20	52.6	10	35.7
Diyapozon	2	15.4	0	0	1	4.0	1	4.5	3	7.9	1	3.6
Fötoskop	10	76.9	6	100.0	20	80.0	20	90.9	30	78.9	26	92.9
Vajinal spekulum	12	92.3	5	83.3	25	100.0	17	77.3	37	97.4	22	78.6
Baskül	13	100.0	6	100.0	24	96.0	22	100.0	37	97.4	28	100.0
Bebek terazisi	9	69.2	6	100.0	20	80.0	22	100.0	29	76.3	28	100.0

Tablo 3. Araştırmaya alınan sağlık ocaklarında 1996 ve 2000 yılı laboratuvar olanakları

Laboratuvar olanakları	Kentsel 1996 (n=13) 2000 (n=6)				Kırsal 1996 (n=25) 2000 (n=22)				Toplam 1996 (n=38) 2000 (n=28)			
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Mikroskop	7	53.8	4	66.7	15	60.0	11	50.0	22	57.9	15	53.6
Santrifluj	8	61.5	5	83.3	17	68.0	15	68.5	25	65.8	20	71.4
EKG cihazı	8	61.5	5	83.3	15	60.0	18	81.8	23	60.5	23	82.2
Sahli Aleti	7	53.8	4	66.7	17	68.0	17	77.3	24	63.2	21	75.0
Spektrofotometre	2	15.4	2	33.3	1	4.0	4	18.2	3	7.9	6	21.4
Htc cihazı	5	38.5	3	50.0	7	28.0	10	45.5	12	31.6	13	46.4
Thoma Lamı	5	38.5	3	50.0	9	36.0	9	40.9	14	36.8	12	42.9
Glukometre	8	61.5	2	33.3	14	56.0	14	63.6	22	57.9	16	57.1
Sedim seti	6	46.2	2	33.3	11	44.0	8	36.4	17	44.7	10	35.7
counter	0	0	0	0	0	0	2	33.3	0	0	2	7.1

Tablo 4. Araştırmaya alınan sağlık ocaklarında 1995 ve 1999 yılı poliklinik durumu

S.Ocağının Özelliği	Ocak Sayısı		Toplam Nüfus		Toplam Poliklinik		Kişi Başına Muayene	
	1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999
Kentsel	13	6	142423	8589	127921	84149	0.90	2.94
Kırsal	25	22	58504	83082	47229	120461	0.81	1.45
Toplam	38	28	200927	111671	175150	204610	0.87	1.83

Tablo 5. Araştırmaya alınan sağlık ocaklarında 1996 ve 2000 yılı aile planlaması hizmet olanakları

Olanaklar	Kentsel 1996(n=13) 2000(n=6)				Kırsal 1996(n=25) 2000(n=22)				Toplam 1996(n=38) 2000(n=28)			
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Aile plan.odası	6	46.2	5	83.3	10	40.0	10	45.5	16	42.1	15	53.6
Jinekolojik masa	8	61.5	4	66.7	17	68.0	15	68.2	25	65.8	19	67.9
RIA seti	6	46.2	4	66.7	7	28.0	10	45.5	13	34.2	14	50.0
RIA	4	30.8	2	33.3	7	28.0	7	31.8	11	28.9	9	32.1
Oral kontraseptif	7	53.8	5	83.3	19	76.0	16	72.7	26	68.4	21	75.0
Kondom	13	100.0	6	100.0	23	92.0	19	86.4	36	94.7	25	89.3

Tablo 6. Araştırmaya alınan sağlık ocaklarında 1996 ve 2000 yılı pansuman ve küçük cerrahi müdahale olanakları

Olanaklar	Kentsel 1996 (n=13) 2000 (n=6)				Kırsal 1996 (n=25) 2000 (n=22)				Toplam 1996 (n=38) 2000 (n=28)			
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Pansuman arabası	12	92.3	6	100.0	25	100.0	19	86.4	37	97.4	25	89.3
Seyyar lamba	13	100.0	6	100.0	24	96.0	20	90.9	37	97.4	26	92.9
Trommel	13	100.0	6	100.0	24	96.0	20	90.9	37	97.4	26	92.9
Küvet	13	100.0	6	100.0	25	100.0	22	100.0	38	100.0	28	100.0
Cerrahi makas	13	100.0	6	100.0	25	100.0	22	100.0	38	100.0	28	100.0
Pens	13	100.0	6	100.0	25	100.0	22	100.0	38	100.0	28	100.0
Penset	13	100.0	6	100.0	25	100.0	22	100.0	38	100.0	28	100.0
Bistüri	13	100.0	6	100.0	24	96.0	22	100.0	37	97.4	28	100.0
Cerrahi eldiven	13	100.0	6	100.0	24	96.0	20	90.9	37	97.4	26	92.9
Gazlı bez	13	100.0	6	100.0	24	96.0	22	100.0	37	97.4	28	100.0
İpek iplik	13	100.0	6	100.0	24	96.0	21	95.5	37	97.4	27	96.4
Flaster	13	100.0	6	100.0	25	100.0	22	100.0	38	100.0	28	100.0
Batticon	13	100.0	6	100.0	25	100.0	22	100.0	38	100.0	28	100.0
Alkol	13	100.0	5	93.3	24	96.0	22	100.0	37	97.4	27	96.4

Tablo 7. Araştırmaya alınan sağlık ocaklarında 1996 ve 2000 yılı tıbbi müdahale olanakları

Olanaklar	Kentsel 1996 (n=13) 2000 (n=6)				Kırsal 1996 (n=25) 2000 (n=22)				Toplam 1996 (n=38) 2000 (n=28)			
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Enjektör	10	76.9	6	100.0	24	96.0	22	100.0	34	89.5	28	100.0
Kulak şiringası	12	92.3	6	100.0	24	96.0	20	90.9	36	94.7	26	92.9
Aspiratör	5	38.5	4	66.7	17	68.0	13	59.1	22	57.8	17	60.7
Oksijen tüpü	6	46.2	5	83.3	8	32.0	18	81.8	14	36.8	23	81.8
Nazogastrik sonda	1	7.7	3	50.0	5	20.0	14	63.6	6	15.8	17	60.7
Nelaton sonda	1	7.7	3	50.0	8	32.0	12	54.5	9	23.7	15	53.6
Foley sonda	1	7.7	4	66.7	8	32.0	11	50.0	9	23.7	15	53.6

Tablo 8. Araştırmaya alınan sağlık ocaklarında 1996 ve 2000 yılı bazı acil ilaçların bulunma durumu

İlaçlar	Kentsel 1996 (n=13) 2000 (n=6)				Kırsal 1996 (n=25) 2000 (n=22)				Toplam 1996 (n=38) 2000 (n=28)			
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Adrenalin	12	92.3	6	100.0	18	72.0	21	95.5	30	78.9	27	96.4
Antihistaminik	12	92.3	6	100.0	15	60.0	22	100.0	27	71.1	28	100.0
Kortizon	10	76.9	6	100.0	13	52.0	21	95.5	23	60.5	27	96.4
Morfin	2	15.4	2	33.3	3	12.0	7	31.8	5	13.2	9	32.1
Atropin	8	61.5	6	100.0	13	52.0	20	90.9	21	55.3	26	92.9
Diazem	10	76.9	6	100.0	13	52.0	19	86.4	23	60.5	25	89.3
Aminofillin	9	69.2	5	83.3	5	20.0	20	90.9	14	36.8	25	89.3
Cedilanid	3	23.1	1	16.7	2	8.0	11	50.0	5	13.2	12	42.9
Bikarbonat	2	15.4	3	50.0	4	16.0	16	72.7	6	15.8	19	67.9
Diüretik	9	69.2	6	100.0	12	48.0	20	90.9	21	55.3	26	92.9
İsoptin	5	38.5	5	83.3	4	16.0	16	72.7	9	23.7	21	75.0
Kristalize insülin	1	7.7	4	66.7	0	0.0	6	27.3	1	2.6	10	35.7
Kalsiyumglukonat	1	7.7	2	33.3	1	4.0	15	68.2	2	5.3	17	60.7
Akrep serumu	2	15.4	0	0.0	6	24.0	9	40.9	8	21.1	9	32.1
Yılan serumu	2	15.4	0	0.0	1	4.0	5	22.7	3	7.9	5	17.9

Araştırma kapsamına alınan sağlık ocaklarında 1996 yılında bir hekime 2392, bir sağlık memuruna 3464, bir hemşireye 3525 ve bir ebeye 1052 kişi düşmektedir; 2000 yılında ise bu değerler 2030, 3191, 3384 ve 1151 olarak bulunmuştur. Tablo 1. de görüldüğü gibi 2000 yılında kent sağlık ocaklarında personel başına düşen nüfus azalırken kırsal sağlık ocaklarında artmıştır. Özellikle il ve ilçelerde sağlık insan gücü dağılımı çarpıktır. Örn. kırsal sağlık ocaklarının çoğunda ebe sayısı 1 iken kent merkezinde bu sayı 11 e ulaşmaktadır Bizim çalışmamızda da 2000 yılı personel dağılımları karşılaştırıldığında kırsal alandaki personeldeki azalma dikkat çekicidir. Günay ve ark. 1992'de Kayseri Sağlık Ocaklarında yaptıkları araştırmada, özellikle sık yer değiştirmelerin 1. Basamak hizmetlerini olumsuz etkilediğini ortaya koymuşlardır (7). Sonuçlar bu bakımdan bizim çalışmamızla benzerdir. Türkiye geneli için bu değerler sırasıyla 4900, 9500, 6900 ve 2400 dolayındadır (6). Araştırma bölgesinde 1996 yılında sadece bir laboratuvar teknisyeni bulunurken 2000 yılında bu sayı üç olmuştur. Bu verilere göre, laboratuvar teknisyeni dışındaki personel açısından, Isparta ilindeki sağlık ocakları Türkiye genelinden iyi durumdadır. Laboratuvar teknisyeni açığının çevre sağlığı teknisyenleriyle giderildiği görülmekte bu ise çevre sağlığı hizmetlerini aksatabileceği gibi, çevre sağlığı teknisyenlerinin eğitim alanı dışında laboratuvar da çalışması laboratuvar sonuçlarını olumsuz etkileyebilecektir.

Tansiyon aleti, stetoskop, abeslang, otoskop gibi fizik muayene olanakları 1996 ve 2000 yıllarında sağlık ocaklarının tamamında ya da büyük

çoğunluğunda mevcut olduğu halde; oftalmoskop, refleks çekici, diyapozon olanaklarındaki eksiklik 1996 yılında olduğu gibi 2000 yılında da devam etmektedir. Santrifüj, EKG cihazı, Sahli aleti gibi laboratuvar inceleme olanakları 1996 yılına göre daha iyi olmakla birlikte sağlık ocaklarının önemli bir kısmında eksiklikleri devam etmektedir. Araştırmaya alınan sağlık ocaklarında 1996 yılında mikroskop bulunma oranı %57.9 iken 2000 yılında bu oran %53.6 olarak bulunmuştur. 2000 yılı araştırmamızda 1996 yılında sağlık ocaklarında bulunmayan counter, iki sağlık ocağında bulunmuştur. Ancak counterların kullanımı için gerekli malzemenin olmadığı tespit edilmiştir. Genel olarak laboratuvar konusunda hem yetişmiş personel, hem de araç gereç sıkıntısı görülmektedir. Bu eksikliklerin sağlık ocağında tanı koyma olanağını olumsuz yönde etkilemesi kaçınılmazdır. Uygun koşulların ve araç gerecin sağlanması durumunda 1. Basamakta rahatlıkla yapılabilecek laboratuvar incelemeleri hem hekimlerin doğru tanı koymalarını kolaylaştıracak hem de 2. ve 3. Basamağa gereksiz yığılmayı önleyecektir (8). Bornava Merkez Sağlık Ocağında yapılan bir çalışmada, ocak laboratuvar olanaklarının geliştirilmesi ve kullanılmasıyla 1. Basamak sağlık kuruluşlarına olan başvuruların anlamlı biçimde yükseldiğini ve halkın Ocaklara güveninin arttığını saptamıştır (9).

Araştırma kapsamındaki s. ocaklarının 1996 ortalama nüfusu 5266, kentsel alanlarda 10956 ve kırsal alanda 2340'dır. 2000 yılı değerleri sırasıyla 3988, kentsel alanlarda 4765 ve kırsal alanda 3776'dır. Türkiye genelinde ise kentsel alanlarda sağlık ocaklarının ortalama nüfusu 18500, kırsal alanda sağlık ocakları ise ortalama 4487 kişiye hizmet vermektedir (10). Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi ile ilgili kanun kırsal bölgelerde her 5-

10 bin nüfus için bir sağlık ocağı kurulmasını öngörmektedir (11). 1996 yılında olduğu gibi 2000 yılında da Isparta ilindeki sağlık ocaklarının sorumlu olduğu ortalama nüfus hem sosyalleştirilme mevzuatının öngördüğü değerden , hem de Türkiye genelinden daha düşüktür.

Tablo 4.'te görüldüğü gibi 1995 yılında kişi başına muayene oranı kent sağlık ocaklarında 0.9, kırsal sağlık ocaklarında 0.81 ve toplam sağlık ocaklarının kişi başına muayene oranı 0.87 iken bu değerler 1999 yılında sırasıyla 2.94, 1.45 ve 1.83'e ulaşmıştır. 1999 yılında 1995 yılına göre I. Basamak sağlık hizmetlerinden yararlanma oranı artmıştır.

Aile planlaması hizmetlerinde 4 yıl içinde Aile Planlaması oda sayısı artmasına karşın sağlık ocaklarında aile planlaması hizmetlerinin önemli kısmını oral kontraseptif ve kondom dağıtımı oluşturmaktadır.

Sağlık ocaklarının büyük çoğunluğunda, pansuman ve küçük cerrahi müdahale amacıyla kullanılabilir çeşitli araç gereç sağlık ocaklarının hemen tamamında mevcuttur (Tablo 6). Araştırmada 28 sağlık ocağından 21 sağlık ocağında, 1999 yılına ait kayıtlara ulaşılmış ve toplam küçük cerrahi müdahale sayısı 1482 olarak bulunmuştur.

Acil tedavi için gerekebilecek çeşitli ilaçlar ve tıbbi müdahale amacıyla kullanılabilir araçlar 2000 yılında 1996 yılına göre daha iyi olmasına rağmen önemli eksiklikler saptanmıştır ve bu olanaklardan ne ölçüde yararlandığını gösterecek veriler 1996 yılında olduğu gibi 2000 yılında da elde edilememiştir (Tablo 7 ve 8).

Sonuç ve Öneriler

1. Sağlık ocaklarının personel durumu laboratuvar teknisyeni dışında Türkiye'den daha iyi durumdadır. Sağlık ocaklarının sorumlu olduğu ortalama nüfus hem sosyalleştirme mevzuatının öngördüğü değerden , hem de Türkiye genelinden daha düşüktür. Ancak hekim ve hekim dışı sağlık çalışanlarının dağılımı dengesizdir. 1996 ve 2000 yılları sağlık çalışanları merkez ve kırsal olarak karşılaştırıldığında, dört yıllık sürede kırsaldaki personel azalması dikkat çekicidir.

2. Fizik muayene, laboratuvar inceleme hizmet olanakları 2000 yılında 1996 yılına göre daha iyi olmakla birlikte mevcut olanaklarında yeterince kullanılmadığını gösteren veriler elde edilmiştir. Aile planlaması hizmetlerinde dört yıl içinde Aile Planlaması oda sayısı artmasına karşın; aile planlaması hizmetleri kondom ve kontraseptif dağıtımı ile sınırlı kalmıştır.

3. Sağlık ocaklarında pansuman ve küçük cerrahi olanakları genel olarak yeterli , buna karşılık tıbbi müdahale ve acil tedavi olanakları yetersizdir.

4. I. Basamak sağlık hizmetlerinden yararlanma oranı 1999 yılında 1995'e oranla artmıştır. Ancak bir başka araştırmayla nedeninin incelenmesi uygun olabilir. Sağlık ocaklarının imkanlarında önemli bir artış olmadığına göre ya halkı kendisine bağlayan halk sağlığı anlayışında hekimler çoğalmış veya ekonomik durumdaki bozulma hastaları kendilerine yakın ve ucuz sağlık kuruluşlarını kullanmaya itmiş yada bölgede hasta sayısında bir artış meydana gelmiş olabileceğini düşündürüyor.

5. 1996 ve 2000 yılında sağlık ocaklarının kullanımını değerlendirmede kullanabileceğimiz kayıtlarda önemli eksiklikler olduğu tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- 1-Gürsoy Ş, Saçaklıoğlu F. İzmir Sağlık Ocaklarının Koşulları, Teknolojik Donanım ve İnsangücü Açısından Değerlendirilmesi. Toplum ve Hekim 1998;13 (5):347-353
- 2-Eren N, Öztekin Z (Ed). Sağlık Ocağı Yönetimi. Ankara Palme Yayınları, 1996: 35,99,204
- 3-Dirican R., Bilgel N. Halk Sağlığı (Toplum Hekimliği).2. baskı.1993:576
- 4-Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirildiği Bölgelerde Hizmetin Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirildiği Bölgelerde Hizmetin Yürütülmesi Hakkında Yönerge (154 Sayılı Yönerge)
- 5-Arı A. Sağlık Ocağı Laboratuvarında Uygulanacak Çalışma Yöntemleri. SSYB Yayınları. Ankara:1982: 492
- 6-Günay O. Kişioğlu AN. Isparta ilindeki Sağlık Ocaklarının Tanı ve Tedavi Olanakları.SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi. 1999;6 (4):
- 7-Günay O, Öztürk A, Aykut M, Öztürk Y. Temel Sağlık Örgütünde Çalışan Personelin Sorunları. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi 12-16 Eylül 1994 Didim:269
- 8-Ekuklu G, Saltık A. Edirne Sağlık Ocaklarının Donanım, Personel Durumu ve Sunulan Kimi Hizmetler,1996. Toplum ve Hekim 1998;13 (5):334-346
- 9-Eser E. Teknolojik Olanakların Halkın Sağlık Ocaklarına Olan Talebine Etkisi III. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi 30-Nisan-2 Mayıs 1992-Ankara: 72
- 10-Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çalışma Yıllığı. Ankara-1997: 94-95
- 11-Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun. Kabul Tarihi: 05.01.1961. Kanun No: 224